

Végül is ki kell nekünk?

ESZMECSERE

Jószerevel majd minden eszmecsere végső érveként hangzik el manapság: az iskola nem kellőképpen tölti be hivatását. A viták tárgyától függően hol ennek, hol amannak a tantárgynak a követelményrendszerét, szerkezetét éri bírálat. *Kiss Gy. Csaba* például e lap tavalyi, *Keresők, ami összeköt-vitájában* egyenesen azt vetette föl, hogy „meg kell változtatni Kelet-Európa javára műveltségünk arányait” szomszédaink jobb megismerése és megbecsülése végett. Különösen az irodalomtanítás fehér foltjaira hívta föl a figyelmet.

Zöldi László *Ki kell nekünk?* című cikkében (Magyar Ifjúság 1975. 35. szám) Fodor Gábor Magyar Hírlapbéli írására reflektálva a történelemoktatás hiányosságait rója föl és elszomorítja, hogy sok tekintetben igazat kell adni neki. Ahogyan abban is, hogy Fodor „látványosan élezi” a kérdést: Lukács Györgyöt valóban lehetetlen Láng Vincével szembebeszé-

ni, hiszen Láng, mint ismeretanyag — szerencsére — egyelőre nem képezheti vita tárgyát. Zöldi azonban többnyire megragad a tünetek felsorolásánál, s minden hiba forrását az iskolában keresi. Továbbgondolásra ösztönző cikke ezen a ponton sebezhető leginkább.

Hogy munkásfiatalságunk, pontosabban „az iparban foglalkoztatott írjú városiak” óriási többsége nem ismeri Lukács Györgyöt, az Zöldi szerint „korántsem tragédia”. (Persze gyanítom, hogy a Fodor idézte szociológiai fölmérés nem pusztán Lukács nevére volt kíváncsi, s akkor mindjárt más a helyzet.) „A baj inkább az — folytatja Zöldi —, hogy nem ismerik azt a kort, amelyben elhelyezhetnék a filozófust, és amelynek megismerése révén megítélhetnék a mesehős (ti. Láng Vince — R—Sz. Gy.) kalandjait is.” Ezt már egyértelműen az iskola számlájára írja. Pedig a fiatal nem az iskolában találkozik először mesehős-példaképekkel, az első hatás a szülői házból ér. Az alapműveltséget biztosító általános iskolában azután

módjában áll másfajta hősökkel is megismerkedni. A történelemórákon lehetősége nyílik arra, hogy eligazodjék a magyar és a nemzetközi munkásmozgalom történetében, megismerkedjék kiemelkedő alakjainak életével, munkásságával; az irodalomórákon pedig rangos írók tolla alól kelnek életre a munkásmozgalom valóságos hősei. Példakép tehát akad, ha nem is bőven. Az viszont már valóban az ismeretanyagot közvetítő pedagóguson és segédeszközökön (lankönyveken, irodalmi műveken, az Iskolatelevízió és az Iskolarádió adásain) is múlik, hogy végül is kit választ magának a fiatal. S az iskola természetesen nem csupán lehetőséget nyújt, hanem követelményeket is támaszt. A szóban forgó korszaknál például a történelem egyetlen fejezete sincs bővebben és behatóbban tárgyalva, nem beszélve arról, hogy még a szakmunkástanulók kétszer tanulják meg az általános iskolával fennálló tantervi és tankönyvi párhuzam miatt. Hogy mégsem ismerik *eléggé* a kort, azt a történelem tantárgy szerepének fokozatos hát-

térbe szorulása némileg magyarázza, de nem menti.

„Az iskolai történelem-oktatás nem tükrözi elege a valóságot — szögezi le Zöldi, majd így folytatja — ... egyre nyilvánvalóbb: az elmenysegény órák, az elszurkított egyenesű tanárok legteljebb a lángvencék megismerésére osztonóznak.” Az általánosító és sarkító fogalmazás félrevezető. Hány ilyen óra van, s hány ilyen tanár, az kideríthetetlen. Nyilván van belőlük, könnyen elképzelhető, hogy a fiatalban nem alakul ki „szilárd és megbízható kép”, s „így aztán aligha csodálható, ha hajlamos a torzításra”. S ezért a hajlamért az iskola s a tanár a felelős? Pedagógus legyen a talpán, aki sokadszorra is fölveszi a harcot — tantervi időrácsok közé zártan, nem kevés fáradtsággal és esetleg egyéb fontos témák rovására — az esetleges tudománytalanság, a torzítások ellen.

Ki torzít tehát — inkább? Az író, aki ábrázol és elvonatkoztat? Az író nem. A pedagógus, akit köt a tanterv, illetve tudományág bizonyított eredménye, akit szorít az idő s tudásának

mintegy kvintesszenciáját adhatja csupán? A pedagógus sem. Persze torzíthatnak egyes írók és egyes pedagógusok. Am ha az írókról, a tévésekről és a rádiósokról feltételezhetünk annyi „jóindulatot és szakmai hozzáértést, hogy nem tartják magukat mindenhatóknak: segítségére várnak és vágnak”, feltételezzük azt a pedagógusokról is, segítségre nekik is lenne épp elég szükségük. S ha már a reális történelemképet, az élményszerűen látott történeti képtelen megadni”, de amire — ha jól értettem Zöldi fogalmazását — az írók, a tévések és a rádiósok is segítséget várnak és vágnak, fogjanak össze, hátha közösen sikerülni fog.

Végül is ki kell fiataljainknak? Egyetértek Zöldivel abban, lángvencék és mesehősök a legkevésbé. Annál inkább a munkásmozgalom valóságos hűs-vér alakjai; emberek, akik gyengéikkel és erényeikkel a közösségért, az emberi-ségért küzdöttek, elbuktak és felemelkedtek. A fiatal-ság az elődök arcvonásai-ban a sajátját keresi.

RácZ-Székely Győző

Papírművelés?

Lipp Tamás nem nevezi meg a feszültséget. Nem tudja vagy nem akarja? Ezt kéne a továbbiakban eldönteni, az viszont már most is bizonyos, hogy gomolyog benne a barátok és a társak panasza. Mi több: a Magyar Ifjúság augusztusi kulturális mellékletében közölt írásából — *Papírművelés* — az is kiderül, hogy elgondolkodtató fejtegetéseit személyes élményei is táplálják.

Ezek a közvetett és közvetlen élmények azt sejtetik, hogy nincs minden rendjén a közművelődésben. Fogalmazhatnám úgy is, hogy rossz a népművelők közérzete. Különösen a pályakezdő népművelők érzik ezt...

Pötty az abroszon

A népművelők közérzetről, persze olvastam már máskor és máshol is. Lipp Tamás helyzetjelentését azonban az teszi rokonszenvenessé, hogy a maga példájával érzékelteti, miként züllesztik a nemtelen körülmények a jobb sorsra érdemes népművelőt, erkölcsi alapot teremtet arra, hogy azt a légkört is láttassa, amelyben a külön-külön bizonyára jó szándékú kollégák többet foglalkoznak egymással, mint az ÜGY-gyel: a közösségi művelődéssel.

A látélet tehát hitelesnek tűnik. A szerző utolsó mondatai mégis mellbe vágnak. A hanyattatások, megpróbáltatások, nevelésségülkben is háborzongató esetek leírása után ugyanis azzal fejezi be cikkét, hogy nem tudja befekézni a kéziratot. Már csak azért sem, mert ismét éri azt a megnevezhetetlent — tudniillik a feszültséget.

Ez pedig meghökkent. Mert az, hogy a szerző csak a rosszat veszi észre; az, hogy kiadja társait és barátait; az, hogy ironikusan fogalmaz, bevallom, egy csöppet sem bosszant. Tudom, hogy miért csinálja. S mivel hasonló tapasztalataim vannak, azt is tudom, hogy igaz van. De amikor ezek után leteszi a fegyvert, akkor ez már baj.

Mondhatnám persze, nem nagy baj, hogy a pötty ott díszleg az igazság abroszán, végtére is a pötyöntő leírta a betegség tüneteit. Kimondhatnám tehát a fölműtöt ítélletet, csak hogy egy érdekes véletlen visszatart ettől. Pár hete jelent meg az Élet és Irodalomban egy cikk, *Kis csatáink* címmel. A szerző — Beke Pál — dokumentumokkal érzékelteti ugyanazt, amit Lipp Tamás a saját szavaival. S a további párhuzam: Beke sem fejezi be írását. „Egy, végül is kéziratban maradt,

cikk részletével” zárja a dokumentummontázs, amelyből lényegében az derül ki, hogy ő is megreked a tüneteknél.

Mármost melyik énemre hallgassak? Az ítélkezőre, amely fölháborodik? (S csupán azért, mert az elítélendő taktikai okokból óvakodtak kimondani a betegség nevét?) Netán az elemzőre, amely korántsem engedékenységből, hanem inkább a tények iránti tiszteltetből sugallja, hogy a magyarázat másutt keresendő?

De hol?

Ezek a szombathelyiek...

Igen, talán csakugyan Szombathelyen keresendő. A hajdani Tanítóképzőben, („csak” tanítóképzőben), amelynek padjait mindkét szerző, és alighanem egy időben koptatta.

Az idézőjelhez tapadó (lekicsinylőnek tűnő) jelentést elosztatandó sietve mondom egy másik példát is. Immár másodszer vettem részt a debreceni egyetemen végzett népművelők országos találkozó-ján. A nyári összejöveteleink társaim és barátaim beszámoltak tapasztalataikról. Lehangoló tapasztalataikról is. Feltűnt, hogy elkeseredett szavakat min-

denekelőtt azoktól hallottam, akik nappali tagozatra jártak. Tudjuk, kevés nálunk a szakképzett népművelő — a frissiben végzeteket diplomájuk akár a vezetésre is feljogosítja. Nem csoda, ha sokan közülük csalódtak: felelős pozícióba kerülve — akár csak egy művelődési ház igazgatói székébe is — nem tudtak megbirkózni a feladatokkal.

De miért is tudtak volna? Gyakorlati felkészültség híján... És a jó — jobb — gyakorlati felkészültségű tanítóképzősök miért tudnának általánosítani? Hiszen pályájukat szinte kizárólag beosztottként kezdik. (És tapasztalataikat is beosztottként szerzik!)

Nem könnyű áthidalni a szakadékokat az egyetemen tanult elmélet és a valóságban föllelhető gyakorlat, valamint a tanítóképzőben megszerzett gyakorlati érzék és a valóságban szükséges általánosítási igény között. Nem könnyű, mégis példák — életutak — bizonyítják, hogy áthidalható a szakadék, feloldható az a bizonyos feszültség. Azokra a népművelőkre gondolok, akik Szombathelyen vagy Debrecenben elvégezték a tanítóképzőt, beosztottként kezdték, gyakorta elkeserítő dolgokat is tapasztaltak,

de... De volt erejük a változtatásra, egyebek között arra is, hogy mind felelősségteljesebb munkájuk mellett — mert mondanom sem kell, hogy fokozatosan följebb lépkedtek a „hivatalt” grádicson — elvégezzék az egyetemet.

Lipp Tamás, valamint Beke Pál írása is olyan beltenyészetet tárt elénk, amelyben a népművelők — kis közösség híján — egyszerűen képtelenek a nagyobb közösség művelésére. Így aztán aligha véletlen, hogy az a benyomásuk: Magyarországon nincs közművelés, csak papírművelés.

Holott...

A következtetés

Holott azért van közművelődés is. Egyre inkább van, csak hogy az eredményeket nem most kell ecsetelni. Ezúttal érdeme-sebb a tünetekre fűlelni, mert arról árulkodnak, hogy túl sok az egyoldalúan felkészített pályakezdő és túl nagy árat kell fizetni a „kiegészítésért”.

Ezért rossz a népművelők közérzete.

Ezért kell kimondanunk: a rossz közérzet szinte általánosan jellemző a fiatal népművelők körében.

Zöldi László